

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ПРАКТИКА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ВІКТИМНИХ ПРОЯВІВ ОСОБИСТОСТІ

Ступінь вищої освіти:	аспірант
Спеціальність:	053 «Психологія»
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

д.психол.н, проф. Гарькавець Сергій Олексійович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

професор кафедри психології та соціології

посада

sharkavets@gmail.com

електронна адреса

+38-050-366-57-99

телефон

Skype:

live:sharkavets

месенджер

Аудиторія за

розкладом

консультації

Цілі вивчення курсу:

Анотація навчального курсу

Наведені у дисципліні матеріали спрямовані на формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня компетентностей щодо попередження та запобігання віктимогенних уразливостей особистості. Здобувачі опановують когнітивні, афективні та мотиваційно-регулятивні аспекти індивідуальної активності, що спроможні підвищити віктимогенний поріг людини. Вивчається різноманітна віктимна активність індивідів, особливості профілактики та психологічної корекції віктимонебезпечних особистісних проявів у представників різних вікових і гендерних груп.

Курс може бути корисним здобувачам вищої освіти за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота», «Соціологія», «Право», «Педагогіка», а також усім тим, хто планує працевлаштування в установах та організаціях, діяльність яких пов'язана з навчанням та вихованням дітей та молоді, а також роботою у правоохоронних органах.

Результати навчання:

Знати:

- чинники, умови та механізми віктимізації індивідів;
- вікові та гендерні особливості віктимізації;
- психологічні особливості жертв різних злочинів;
- типології жертв і наявні їх класифікації;
- види деструктивних впливів, що сприяють перетворенню індивідів на жертв, їх психологічні особливості;
- засади профілактики та психокорекції віктимогенних якостей та властивостей індивідів;
- особливості реабілітації жертв злочинів, деструктивних впливів, природних і техногенних катастроф.

Вміти:

- складати віктимологічні портрети жертв різних видів злочинів;
- протистояти деструктивним впливам різної амплітуди складності;
- використовувати психологічні засоби для зниження віктимогенної уразливості особистості;
- використовувати методи психодіагностики та профілактики щодо запобігання віктимогенності особистості;
- використовувати психологічні знання при проведенні реабілітаційних заходів з різними видами жертв.

Передумови до початку вивчення:

Базові знання та наукові уявлення з загальної, соціальної, вікової та гендерної психології, психології конфлікту. Зокрема, установки свідомості, система особистісних цінностей та норм, особливості детермінації соціальної активності особистості, кризи вікового особистісного розвитку, особливості спілкування та поведінки у конфліктних ситуаціях.

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання курсу є опанування здобувачами вищої освіти знання щодо сучасних соціально-психологічних методів і засобів дослідження віктимогенних якостей та властивостей індивідів, особливостей їх віктимної активності, профілактики та психологічної корекції віктимогенних особистісних проявів. Формування навичок протистояти віктимогенним впливам, життенебезпечним деструкціям, що підвищують віктимну враженість особистості. Розширення когнітивної спроможності щодо розуміння наявності віктимних ситуацій, їхньої диференціації та можливості їхньої превенції.

Внаслідок вивчення дисципліни здобувач набуває таких компетентностей:

1. Здатність до рефлексії власних віктимогенних особливостей, вміння протистояти деструктивним впливам, підвищувати власну життестійкість, рівень віктимогенної невразливості, з метою досягнення та реалізації як особистісних цілей, так цілей інших та організації.
2. Здатність до продуктивної соціальної адаптації, розпізнання небезпечних соціальних ситуацій, розрізняти їх за рівнями віктимогенної небезпеки та відносно віктимних проявів конкретної особистості.

3. Здатність впливати на віктимогенний процес, переведення його в раціональне русло, конструктивно врегульовувати віктимогенні конфлікти, усвідомлено реагувати як на власну віктимну поведінку, так й на віктимну активність інших, надавати допомогу тим, хто реалізував віктимогенну уразливість, проводити реабілітаційні заходи з ними.

4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Віктимологія – прикладна наука про спроможність людини не стати жертвою	денна 2/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Віктимологія як система міждисциплінарного знання. Поняття віктимності та віктимогенної уразливості особистості. Евентуальна та децидивна віктимність.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
2.	Особистісні віктимогенні якості індивіда	денна 2/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Психологічні портрети жертв злочинів. Страх та його спроможність підсилювати віктимогенність особистості.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
3.	Соціально-психологічна характеристика жертв	денна 4/0/4 заочна 0,5/0/0,5	Поняття жертви. Характеристика жертв. Соціально-психологічні аспекти взаємозв'язку злочинця та його жертви.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
4.	Проблеми віктимної поведінки	денна 4/0/4 заочна 0,5/0/0,5	Поняття «сприятливої поведінки». Соціально-психологічне вивчення жертв насильницьких злочинів.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
5.	Віктимологія та гендер	денна 2/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Гендерні ознаки віктимної поведінки. Гендерні характеристики жертв насильницьких злочинів.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
6.	Соціально-психологічні аспекти попередження віктимогенних уразливостей індивідів	денна 4/0/4 заочна 1/0/1	Психологія особистої безпеки в умовах сучасного розвитку суспільства. Психологія відповідальності та індивідуальна віктимність. Попередження сексуальних злочинів і запобігання сексуальному насиллю на індивідуальному рівні.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
7.	Особливості	денна	Профілактичні та реабілітаційні	Участь в

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	подолання віктимних проявів особистості та реабілітації жертв	4/0/4 заочна 0,5/0/0,5	дії щодо жертв злочинів. Соціально-психологічні особливості забезпечення особистої безпеки громадян в умовах розвитку ринкових відносин.	обговоренні Тести Індивідуальні завдання
	Загальна кількість аудиторних годин:	денне 22/0/28 заочне 4/0/4		

Рекомендована література

1. Александров Д. О. Юридична психологія: [підручник]. / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та інші / [За заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Мойсєєва]. К. : КНТ, 2007. 360 с.
2. Антонян Ю. М., Еникеев М. И., Эминов В. Е. Психология преступника и расследования преступлений. М.: Юристъ, 1996. 257 с.
3. Антонян Ю. М., Гульдан Ю. М. Криминальная патопсихология. М.: Наука, 1991. 248 с.
4. Антонян Ю. М., Ткаченко А. А. Сексуальные преступления. М.: Амальтея, 1993. 320 с.
5. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. СПб. : Лениздат, 1992. 400 с.
6. Блэкборн Р. Психология криминального поведения. СПб.: Питер, 2003. 498 с.
7. Варчук Т. В., Вишневецкий К. В. Виктимология. Учебное пособие. М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2008. 191 с.
8. Гарькавець С. О. Віктимологія та психологія жертви: словник-довідник. Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2022. 150 с.
9. Гарькавец С. А. Психология невербального общения. Северодонецк: Петит, 2015. 241 с.
10. Гарькавець С. О. Психологія підліткової віктимності. Луганськ: Ноулідж, 2013. 175 с.
11. Гарькавець С. О. Соціально-нормативна активність індивіда та її психологічні референти: монографія. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 156 с.
12. Гарькавець С.О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі. Луганськ : Ноулідж, 2010. 343 с.
13. Голіна В. В., Головкін В. Б. та ін. Віктимологія. Навчальний посібник. Х.: Вид-во «Право», 2017. 308 с.
14. Долганова А. Мир нарцисической жертвы. Отношения в контексте современного невроза. М.: Изд-во «Весь», 2016. 368 с.
15. Еникеев М. И. Основы общей и юридической психологии: Учебник для вузов. М.: Юристъ, 1996. 631 с.
16. Еникеев М. И. Практикум по юридической психологии. М.: Изд-во НОРМА, 2001. 592 с.
17. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. К.: Юринком Интер, 1999. 240 с.

18. Кантер Д. Криминальная психология / Пер. с англ. Тарабанова Е. М. Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2021. 368 с.
19. Малкина-Пых И. Г. Психология поведения жертвы. М.: Эксмо, 2006. 1008 с.
20. Медведев В. С. Кримінальна психологія. Підручник. К.: Атіка, 2004. 368 с.
21. Одинцова М. Типы поведения жертвы. Диагностика ролевой виктимности. М.: Бахрах-М, 2013. 160 с.
22. Основи пенітенціарної психології: [навчальний посібник] / Н. П. Крейдун, О. М. Лактіонов, А. В. Сорока, С. І. Скоков. Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. 140 с.
23. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. М.: «Ось-89», 2001. 704 с.
24. Прикладная юридическая психология: Учеб. пособие для вузов / Под ред. А. М. Столяренко. М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 639 с.
25. Рейнуотер Д. Это в ваших силах. Как стать собственным психотерапевтом. М.: Прогресс, 1992. 240 с.
26. Ривман Д. В. Криминальная виктимология. СПб.: Питер, 2002. 304 с.
27. Руденский Е. В. Методология и теория исследования виктимогенеза личности. Новосибирск: НГПУ, 2013. 222 с.
28. Руденский Е. В., Руденская Ю. Е. Дефект социализации личности как базовая категория педагогики критического конструктивизма: введение в социальнoгенетическую виктимологию. Новосибирск: НГПУ, 2012. 254 с.
29. Солдатова Г. У., Ярмина А. Н. Кибербуллинг: особенности, ролевая структура, детско-родительские отношения и стратегия совладания // Национальный психологический журнал. 2019. № 3(35). С. 17-31.
30. Тойч Дж., Тойч Ч. Из жертвы в победители. Виктимология. М.: Т. М. Сорина, Б. В. Сорина, 2005. 96 с.
31. Третьяченко В. В., Гарькавец С. О., Коломійцев О. А. Психологія правослухняної та протиправної поведінки особистості у трансформуючому суспільстві: монографія. Луганськ: Знання, 2009. 344 с.
32. Туляков В. А. Виктимология (социальные и криминологические проблемы). Одесса: Юридическая литература, 2000. 452 с.
33. Холыст Б. Факторы, формирующие виктимность // Вопросы борьбы с преступностью. М., 1984. С. 17-30.
34. Христенко В. Е. Психология жертвы: Учебное пособие. Харьков: Комсум, 2001. 256 с.
35. Христенко В. Е. Психология поведения жертвы. Учебное пособие. Ростов н / Д.: Феникс, 2004. 304 с.
36. Юридическая психология. Хрестоматия / Сост. и общ. редакция Т. Н. Курбатовой. СПб.: Питер, 2001. 480 с.
37. <https://www.youtube.com/watch?v=qa9XVqeuzEU>
38. <https://www.youtube.com/watch?v=DDUUIF0JxJc>
38. <https://www.youtube.com/watch?v=D5AjjLaNNP0>
39. <https://www.youtube.com/watch?v=8HxwkWjf77s>
40. <https://www.youtube.com/watch?v=fxrYQFrEo5k>
41. <https://www.youtube.com/watch?v=cHrwn-rwtk4>

Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс дистанційного курсу дисципліни «Юридична психологія» / Уклад. С. О. Гарькавець.
2. НМКД дисципліни на сторінці електронного кампусу.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання здобувач може отримати визначену кількість балів:

Інструменти та завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	11 (1 бал за ЛК)
Практичні заняття	44 (до 4 балів за ПК)
Індивідуальні завдання (контрольні роботи, реферати тощо)	5
Підсумковий екзаменаційний (заліковий) тест	40
Разом	100

Шкала оцінювання здобувачів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Під час виконання завдань здобувач має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення (використання ідей, розробок, тверджень, статистичних або експериментальних відомостей інших авторів) повинні бути оформлені відповідними посиланнями на першоджерела. Списування або копіювання є категорично забороненими. Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

Перезарахування кредитів, отриманих у неформальній освіті:

Здобувач вищої освіти може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перезараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

Завдання і заняття:

Усі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких

Поведінка в аудиторії:

причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

На заняття здобувачі вищої освіти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять здобувачі вищої освіти:

- дотримуються етичних правил поведіння;
- знаходяться на своєму навчальному місці;
- не заважають викладачу проводити заняття та іншим здобувачам навчатися.

Під час контролю знань здобувачі вищої освіти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.